

הצרים את דיוקנו של קצין

נוסף על תכונות המפקד חייב המדריך להיות בעל יכולת-ביטוי נאותה, יכולת לק לט בייעילות חומר רב וחדש, אינטליגנציה אישית גבוהה, סגולות פדגוג ופסיכולוג. שכן בית-ספר לקצינים מהווה אבן-בוחן לתורות חדשות, לשיטות אימון חדשות — המוערכות משם, על-ידי החניך ההופך לקצין, ליתר יחידות צה"ל. לאחר שעמד הקצין המדריך-לעתיד בדרישות הנחוצות, ונבחן במבחנו של פרק-הכנה קצר, הוסמך לתפקידו ומתחיל בעבודתו...

בין הכניש והסדן

כבר בצעדי הראשונים עומד המדריך בביקורת קשה ופסולה. מצד אחד — מפקדת ביה"ס, המקיימת בהכרח מעקב מתמיד אחר דרך עבודתו של המדריך, ומצד שני — נתון המדריך לביקורתם החותכת של חצוירים, ביקורתו הקפדנית של מפקד בית-

ביחידת-שדה, כרובאים מן השורה, מפקדים על כיתות — ולאחר סיום ביה"ס לקצינים חוזרים לפיקוד בגדוד, בדרג מפקד מחלקה ועד הפלוגה; ורבים מאלה מוצאים עצמם עונדים את שרוך-ההדרכה לכתפם, לעתים קרובות — בניגוד לרצונם הם. המעבר מפיקוד קוד ביחידה מבצעית להדרכה בבית-הספר כרוך בקושי גפשי. אחת הסיבות המושכות קצינים צעירים להשאר בצבא-קבע — יסוד-דה במתח המבצעי בו נמצאות יחידות-השדה. היחידות הנמצאות בקוים יושבות ככוננות מתמדת, אשר יש בה משום משיכה וענין רב. אי-לכך המעבר לבית-הספר המושתת בהכרח על נוהלים קבועים ושיגרת-חיים כמעט קבועה, גורם להרגשת ריחוק ממרכז הענין שלמענו האריך הקצין את שירותו. מעצם מהותו מהווה בית-הספר ביחידה מסיימת מגבלה לצעיר המבקש לתת יותר ויותר מאישיותו בתחום הפיקוד.

קיים בו מעבר מסוים מטערת פיקוד ל-הוראה גרידא. רוב הצעירים שבחרו בקריירה פיקודית אינם מקבלים ברצון את תפקיד ההוראה במסגרת של בית-הספר. המעבר מאיורת ה"נסיונות" בגדוד, שבו שהה הקצין בחברה מצומצמת של בעלי-דרגה, לאיורת בה אינו מהווה אלא בורג קטן במכונה גדולה, אינו מוסיף "תיאבון רב" לחילוף זה.

לא כל אחד...

לא כל מפקד טוב מסוגל להפוך למדריך טוב.

מדי תקופה מסיים את אימוניו מחזור נוסף של פרחי קצונה: עירוי דם חדש לעורקי הפיקוד של צה"ל. בדומה לאותו שתיל רך שיש להשקיתו ולטפחו, להשקיע בו מאמץ כדי שישא פירות. יש להרביץ בצוערים תורה ולחנכם כדי לגדל קצינים בעלי רמה כזו, שתבטיח כי אכן ראויים הם לשאת את דרגתם. מי הם האנשים הצרים את דיוקן הקצין ומה מאפיין את דרך עבודתם?

✱

הצוער המגיע אל בין כתלי בית-הספר לקצינים מחזיק במתחתו דיעה קדומה על מדי-ריכוז לעתיד. ככלל בית-הספר המכבד את עצמו, כן מוליד גם זה אגדות רבות; ומהן אחת על אודות המדריך-ה"הדקדוק", המטיל מורא. אגדה זו נעוצה בעובדת הלחץ הכבד אשר בו נתונים החניך והמדריך בגלל משך הקורס הקצר, המיחד את בית-הספר הישראלי לקצינים לעומת מוסדות דומים בצבאות אחרים.

לעתים מסתבר לצוערים עם פתיחת הקורס שהמדריך אינו אלא אותו אדם שפיקד עליהם עוד בתקופת הטירונות. שלא כבית-הספר בתי-ספר אחרים אשר שם המדריך צמוד במשך תקופת-שירות ארוכה לבית-הספר, עושים מדריכי בית-הספר הישראלי את עבודתם במסגרת תקופה של שנתיים, המחייבת אותם כשלב נוסף במסלול קידומו של קצין צה"ל. מסתבר שקציני בית-הספר אינם נולדים לקצינים-מדריכים.

הקצינים הללו מתחילים את שירותם הצבאי

הספר נובעת מהעובדה שכל הנלמד בביה"ס מועבר ליחידות ולכן אין מקום לטעויות בכל נושא שהוא. ומצדו השני של המדריך עומדים חניכים בעל־רמה, אשר הספיקו לעבור תקופת־הדרכה קצרה בדרג הכיתה, ולעתים אף אנשי־צבא ותקינים מהמדריך, שהגיעו לקורס לאחר תקופת־שירות ארוכה כמש"קים.

רמתם של החניכים העומדים להיות קצינים, מחייבת את המדריך להיות מופת אישי מובהק — ולא רק בשטחים היצועיים של ה"דוגמה האישית", כגון הופעה "חיילית" ודיוק בזמנים, אלא דוקא בשטחי ההדרכה. על המדריך לשלוט בחומר שליטה ללא סייג ולהוות, בעצם מסירותו לעבודה, גורם המדרבן את החניכים לבצע את תפקידם המ על הצד הטוב ביותר, זאת ועוד. מפקד ביה"ס אומר: ראשית על המדריך להיות אדם, להיות אנוש מבין, בעל רצון לעזור — ואפילו יהיה הדבר כרוך בהפסד אותן שעות פנאי מועטות העומדות לרשות המדריך. משום התנאים המיוחדים של ביה"ס, הדורשים מהחניך להוכיח עצמו גם בדאגה לצרכיו האישיים (כולל נשק, חגור וכו') לא באה לידי ביטוי מובהק הצגת הדוגמה של "הטיפול בחייל". במקום זה מתבטא טיפול זה בעזרה, בשעות־הפנאי של המדריך, לחי ניק החלש — מתוך מאמץ להביא את אחרון החניכים למעמד חלוקת הסיכות.

ההסמכה הגורלית

תכופות רבה האחריות המוטלת על המדריך, מזו המוטלת על מפקד ביחידת־שדה רגילה. עצם קיומו של צבא המבצע תרגילי־אש מורכבים מטילה על המפקד אחריות אישית לגורל אנשיו. לדוגמה, מתן תדריך לתרגיל־התקפה על יעד מבוצר קשורה באחריות אשר אינה משאירה מקום לטעות בשום שלב משלבי הפקודה. טעות העולה בנכסים — אפשר לתקנה; טעות העולה בחיי אדם — הנה ללא תקנה. וקיימת אחריות נוספת — כלפי צה"ל. המדריך ממליץ על חניכיו כי מועמדים לקבלת הקצונה בפני מפקד ביה"ס, והלו, בצדק, גורס: "מוטב שיורחק אפילו חניך טוב מאשר יוסמך לקצונה חניך שאינו מתאים לכך — כי דבר זה עלול לגרום אסונות בעתיד". אמנם, ברוב המקרים מבי חניכים המדריכים בחניכים החלשים, היות והם עצמם התפתחו ביחידות־השדה ובכית

הספר, דבר המאפשר להם לעמוד על תכונות הצוערים. אך גם כאן עומדים המדריכים בפני בעיה אנושית קשה; שכן הגבר הצעיר המגיע לקורס נתקל למעשה לראשונה בחייו במכשול המעמיד במבחן את "גבריותו"; על־ידי הרחקה עלול הלז לאבד את בטחונו העצמי — לפעמים לתקופות ארוכות.

המירון עם המחוגים

העבודה בביה"ס הנה עבודה קשה, בה חייב המדריך להשקיע את מלוא מרצו ויכולתו על־מנת ליצור קצינים טובים. תקופות ארוכות מבלה הוא בשדה בלחץ־זמנים אשר אינו מניח לו פנאי הוגן כדי קריאת ספר; במקרים רבים חייב לקחת לביתו תיק־תרגיל, או בחגים, על מנת להשלים את עבודתו. לעתים עלולה עבודת המדריך המסור להתנגש במילוי חובותיו המשפחתיות, אף כי מפקדת ביה"ס משהתדלת ככל־האפשר להקל על חיי המדריך. בצבאות אחרים אין בעית כוח־האדם כה חמורה. קצין גותן מספר שעות הוראה — וכוזה מסיים תפקידו. אצלנו קיימות תקופות בהן מיחלים ליום בן 36 שעות שיאפשר למדריכים לגבור על קוצר הזמן. משרה־הזמן הקצרה־חסית של הקורס הוא בעוכרי תכנית הלימודים ומגביל את ביה"ס להוראת מקצועות צבאיים בלבד. מקצועות כלליים כגון נימוסי שולחן או חברה, התנהגות כלפי פקודים וביחוד כלפי מפקדים — אינם מוצאים מקומם בלוח־הזמנים הדחוס. עם זאת ישנה מגמה לכלול נושאים אלה בתחילת הלימודים. למרות לוח־הזמנים ה"קטלני" תובעים המדריכים הצעירים ממטה ביה"ס רשות ל

הברכה בהדרכה

מהי למעשה התמורה למאמץ שמשקיע המדריך בביה"ס לקצינים? מה ניתן למדריך במקום זה, בו עושה הוא כאחד מני רבים?

למעשה ניצב כאן המדריך לראשונה, במבחן ידיעותיו שספג במשך שירותו ביחידה. קצין־החניך של ביה"ס אומר: "תכונות שפיתח הקצין בתנאי שדה — מועמדות כאן למבחן בתנאי מעבדה".

זו אמת. לראשונה במשך שירותו עומד הקצין בפני גוף של אנשים בעלי רמה צבאית ואישית, המסוגלים למצוא דופי במעשיו — או אפילו בשפה העברית אשר בפיו. לראשונה עומד הוא להסביר תרגיל מסובך, להרצות הרצאה בפני אנשים המסוגלים כולם להבין את כל אשר יאמר.

נוסף לכך, גותן ביה"ס מקום לפיתוח אישי משלים — הן בנושאים הצבאיים, עד דרג הפלוגה ואפילו הגדוד, והן בנושאים כלליים. דבר זה מורגש היטב עם חזור המדריך ליחידתו. כן מהווה ביה"ס מקום ל"נשימה עמוקה", כהכנה לטיפול בסולם הפיקודי. למדריך ניתנת כאן אפשרות להעמיד את חינוכו ומערך נפשו במבחן, "כללי־צה"לי". רבים מהקצינים נפגשים בבסיס־הדרכה זה פגישה ראשונה עם חילות צה"ל השונים; שכן רובם גדלו ב"חממות" יחידתיות, ורק מקום זה מאפשר להם מגע בלתי־אמצעי עם נציגי זרועות־הצבא השונות. כאן ישנה אפשרות לקליטת חומר חדש ומועיל. בין השאר דואג ביה"ס לקידום המדריכים ורבים עוברים לאחר שלב מסוים של הדרכה, ל"כתיבת מערכי־שיעור ותרגילים — דבר המוסיף הרבה להשכלתם הצבאית ולפיתוחם העצמי.

ולבסוף — אם כי הדבר עלול להיראות בנאלי במקצת: לא מעט מהנאתו של המדריך נובע מידיעת העובדה כי השנה תרם בידיו הוא לעיצוב דור חדש של קצינים. סגן אלי לנדאו